

Interreg

Austria-Hungary

European Union – European Regional Development Fund

ArcheON

FEDEZD FEL

VAS MEGYE és BURGENLAND
RÉGÉSZETI ÉRTÉKEIT!

SZIASZTOK FELSŐSÖK!

Ha olvassátok ezt a füzetet, akkor valószínűleg érdekel benneteket a történelem és a régészet.

Tudjátok, amikor annyi idős voltam, mint Ti, már akkor tudtam, hogy régész leszek. Nagyon érdekelt a történelem, a régmúlt korok embereinek élete. Mindent tudni akartam, ezért éjjel-nappal olvastam, bújtam a könyvtárak polcain az érdekesebbnél érdekesebb könyveket. (Akkor még a könyvtár volt az, ami ma az internet.)

A római kor érdekelt a legjobban, nem is hiszitek el, hány-szor képzeltem el, hogy Rómában élek, híres hadvezér édesapámat elkísérem a Birodalom legtávolabbi pontjaira is, ahol minden nagyon szokatlan és különleges, ahol csupa érdekes emberrel találkozhatok, beszélgethetek, megtanulhatom nyelvüket, szokásaikat.

Az ókorról, a régészetről szóló filmeket is sokszor megnéztük a moziban – felejthetetlen élmény a Ben Hur, a Quo vadis, később az Indiana Jones filmek és ma is könnyesre nevetjük magunkat a Brian életén. Ha szívesen néznél jó filmet erről a korról, akkor a Róma című sorozatot ajánlom.

Ebben a füzetben röviden összefoglaljuk, hogy a mai Vas megye és Burgenland területén kik és hogyan éltek évszázadokkal, évezredekkel ezelőtt. Ha érdekesnek találsz, gyere el szüleiddel, barátaiddal múzeumainkba, nézd meg eredetiben azokat a tárgyakat, amelyek az ásatások során kerültek elő. Gyere el azért is, mert olyan foglalkozásokat tartunk, ahol kipróbálhatod, milyen is régésznek lenni.

Szeretettel várlak!

Csapláros Andrea

múzeumigazgató

Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum

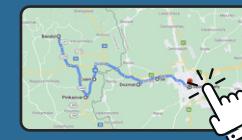
IDŐUTAZÁS AZ ARCHEON PROJEKTTEL

Mi ez az ArcheON projekt? Az Európai Unió támogatást nyújt olyan régészeti projektekhez az osztrák-magyar határ mentén, amelyekre a pályázóknak saját forrása kevés lenne. Ez a határátlépési helyszín a térség őskori és római kori emlékeinek feltárásával hozzájárul e két korszak mélyebb megismeréséhez.

Mi ez a hat helyszín?

Ausztriában: Weiden bei Rechnitz, Burg, Schandorf,
Magyarországon: Dozmat, Sé, Szombathely

Nézd meg a térképen!

MIVEL FOGLALKOZNAK A RÉGÉSZEK?

Ha megkérdeznének, mivel foglalkoznak a régészek, biztosan eszedbe jutna a kincskeresés, a dinócsontok, hajóroncsok megtalálása. Ha részt vettél múzeumi foglalkozásokon, ha nem most kezdted éppen az ötödik osztályt, akkor tudod, hogy a régészek a régmúlt embereinek tárgyain keresztül kutatják hétköznapijait, ünnepeiket, szokásaikat. Segítenek megismerni az emberiség több ezer éves történelmét a földben, a víz alatt megtalált tárgyakból, csontokból, növényi és állati maradványokból. A régészetet idegen szóval archeológiának hívják.

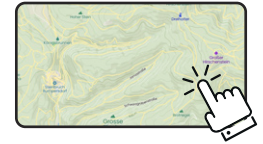
A régészek munkájához szükséges eszközök közül a legismertebbek, amelyek közül talán nálatok, otthon is megtalálható néhány: ásó, különféle lapátok és ecsetek, mérőszalag, mérőrúd, fényképezőgép, rajz- és egyéb papírok, toll, ceruza, zseblámpa. Ma már olyan korszerű eszközök is segítik a munkájukat, mint például a drón. **Erről mutatunk is egy rövid filmet.**

Hallottál már a szkennerről? Ez egy olyan eszköz, amely rajzot, ábrát, a 3D-s eszközök tárgyat képesek a számítógép által értelmezhető jelekké alakítani.

A jelek aztán képpé állnak össze a monitoron. Ezt a képet lehet nagyítani, kicsinyíteni, eltávolítani róla részeket, illetve átalakítani, összehasonlítani más képpel. Képzeld el, hogy a régészek a LIDAR szkennelrel a föld felszínét lézersugarakkal tapogatják le, amelyből 3D-s képet készítenek. Az így elkészült képről el tudják távolítani a növényzetet, akár egy egész erdőt is, így láthatóvá válik, amit a föld rejt. A működéséről sajnos csak **angol nyelvű filmet mutathatunk**, de a képekből mindent értesz majd.

Ausztriában, **Weiden bei Rechnitz** területén lévő ásatáson ezt a készüléket használják a régészek. 2018 márciusában geofizikai, azaz földtudományi vizsgálatokat végeztek itt és azt feltételezik, hogy a területen egy ma még meghatározhatatlan korszakból származó erődítmény maradványai, sírok, valamint egykori bányászatra utaló nyomok fordulhatnak elő. A szkennelés segítségével eldönthető, hogy a területen érdemes-e régészeti vizsgálatokat végezni.

Itt megnézheted, **hol található a terület:**

A régészek rendkívül sok tudóssal dolgoznak együtt, hogy a leleteket, az előkerült tárgyakat minden szempontból megvizsgálják és a legtöbbet tudjanak ezekről elmondani. Kivel dolgoznak együtt? Történészekkel, akik az emberiség történetével foglalkoznak, művészettörténészekkel, akik az ember művészeti tevékenységének történetét vizsgálják, geológusokkal, akik a földtannal foglalkoznak. Az archaeobotanikusok, akik a régészeti növénytanal foglalkoznak, tehát a régészek által megtalált növényeket, növényi részeket kutatják, ők azok, akik azt vizsgálják, milyen növények voltak több ezer évvel ezelőtt a földön. Az archaeozoológusok, akik pedig a régészeti feltárásokból előkerült állati maradványokkal, például állatcsontokkal foglalkoznak, elmondják, milyen állatok éltek egykor a földön, melyekre vadászott az ember és melyek voltak a háziállatai. Az antropológusok az emberi csontokat vizsgálják (biztosan láttad már valamelyik részét a Dr. Csont-nak) és megállapítják, hogy a feltárt csontváz férfi vagy nő, gyereke volt; hány éves lehetett, amikor meghalt, milyen betegsége lehetett, milyen sebesülés érte. Ennek a tudóscsapatnak a munkájából készülnek azok a szakkönyvek, amelyekből egyre több ismereted lehet a múltban élt emberről.

Az ArcheON projektben a földben rejlő múltat kutatják kollégáink. A víz alatti régészet szépségéről, izgalmáról, nehézségéről biztosan láttál már dokumentum- vagy játékfilmet. **Egy rövidebb és egy hosszabb filmet mi is ajánlunk.**

SÉ – 7000 ÉVVEL EZELEŐTT

Tudtad, hogy a mai *Sé-Malomi dűlő* kiemelten védett régészeti lelőhely? Ez azt jelenti, hogy nemzetközi és országos szempontból kiemelkedő fontosságú a tudományos jelentősége. A hétezer éves település történelmi, művészettörténeti és vallási emlékhely. 1973-80 között, majd 1990-ben és 1995-96-ban végeztek itt ásásokat. Ma a talaj erős eróziója (a víz és a szél okozta talajromlás) miatt sok értékes lelet pusztul el, így az ArcheON projekt keretében szinte utolsó lehetőség adódik arra, hogy az egykori település pontos képe és szerkezete kirajzolódjon.

Ahhoz, hogy értsétek, miért ennyire fontos a jelenlegi kutatás, helyezzük el magunkat időben: az őskorban, ezen belül az újkőkorból (a neolitikumban, Kr. e. 5000/4900-4500/4400), tehát 7000 és 6400 évvel ezelőtt járunk.

MEKKORA ÉS MILYEN LEHETETT EZ A TELEPÜLÉS?

Ha a szüleiddel jártál már nagy bevásárlóközpontban, plázában, akkor tudod, hogy milyen óriási az alapterülete, mondjuk a földszintje. Gyakran ez 7000 négyzetméter (1 négyzetméter az egy 1 m x 1 m nagyságú négyzet) – képzeld, a korábbi ásások alapján azt feltételezik, hogy ennek az őskori településnek is ekkora lehetett a területe. Ahogy a bevásárlóközpont fala megvédi a kisebb-nagyobb üzleteket, úgy védte a falut a kettős körárok, a fapaliszád (karósánc, cölöpfal) és sáncból álló védelmi rendszer, amelyen egy vagy két kapun lehetett ki- és bejárni.

Fotó: Savaria Múzeum

Ma a családi házak, társasházak, lakótelepek tervezésénél két nagyon fontos környezeti szempontot vesznek figyelembe a mérnökök: a napsugárzást és a leggyakoribb szélirányt. Így építkeztek több ezer évvel ezelőtt is: a házakat az uralkodó széljárásnak megfelelően tájolták, közöttük keskeny árkokban vezették el a csapadékvizet. Az épületek mellett hulladéktároló gödrök és szabadon álló kemencék helyezkedtek el.

MILYEN HÁZTARTÁSI ESZKÖZEIK LEHETTEK?

Gondolatban sorold fel, milyen gépek, eszközök segítik otthon a háztartási munkát (pl. mosógép, mosogatógép, porszívó, ...), a barkácsolást (fűrőgép, csavarbehajtógép, kalapács, ...) az élelem tárolását, elkészítését (hűtőszekrény, sütő, főzőlap, mikró, kenyérpíró, turmix, ...), az étkezést (tányérok, tálak, evőeszközök, poharak, ...), a szórakozást (tv, laptop, mobiltelefon, ...). Látod, mennyi tárgy vesz körül bennünket!

Fotó: Tárczy Tamás

Az újkőkorból a csiszolt kőeszközök – a csont- vagy fagölgömbbe helyezett éles pengéjű sarlók, kések – mellett megjelentek az égetett kerámiaedények: a mindennapi használatra készült, durvább kivitelezésű, díszítetlen, kisebb-nagyobb fazekak, tálak, csuprok, bögrék, csészék, merítőkanalak és evőkanalak.

Kezdetben a vékonyfalú díszedények felületébe karcolták, később ráfestették a gazdag mintázatot. A festékeket porrá őrölt kagyló-, csiga- és tojás héjből, gyantákból, olajkból, növényi festékekből, vérből, szénből, okkerből,

színes ásványokból készítették. Három- és négyszögletes alakú eszközökkel és mécsesekkel világítottak, melyekbe gyantával vagy olajjal itatott fakéreg kötegeket helyeztek. **Keress meg a 3D sétánkon (a 4. szinten) a séi restaurált műtárgyainkat és valld be őszintén, a tálak formája semmit sem változott az elmúlt évezredekben, sőt néhány edény kifejezetten hasonlít a kedvenc műzlis táladra.**

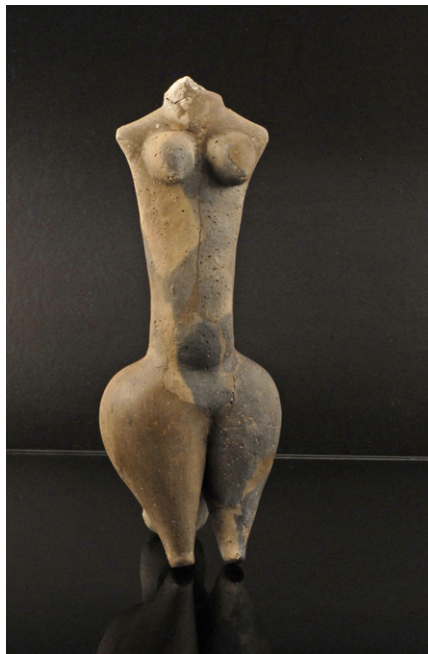

MIK AZOK AZ IDOLOK?

A korszak jellegzetességei a körárcok, amelyek környékéről trónusok, mécsesek, állatalakos fedők és női, férfi agyagfigurák kerültek elő.

A kis szobrok, az **idolok** formájának kialakítására jellemző a széles csípő, nagy mellek, a sematikus arc, a ruha és haj bekarcolt jelzése. Jelentős részüket

feltételezhetően valamely szertartás során darabolták fel, törték el és dobták hulladékgödörkbe. A régészek ezért azt feltételezik, hogy ezek a körárcok nem a településeket határolták, hanem valamely szent helyet jelöltek ki.

Fotó: Tártsy Tamás

Ha többet szeretnél tudni a település történetéről, kattints ide:
(2,55-9 percig a fenti téma)

SCHANDORF – HALOMSÍROK

Az ember földi életének vége a halál. Koronként, kultúránként eltérő a halottakkal való bánásmód, egy azonban sohasem változott az idők során – az elhunyt tisztelete, a végtisztesség megadása. Lehet, hogy a szüleiddel, nagyszüleiddel november 2-án jártál már temetőben, ahol a Te őseid nyugszanak. Ez a nap a „Halottak napja”, amikor gyertyát, mécseseket gyújtunk és virágokkal együtt tesszük a sírokra. Emlékezünk, elhunyt szeretteinkről történeteket mesélünk, amelyekben ők tovább élnek generációkon át. Figyeld nagyon ezekre a történetekre, hogy megismerd a felmenőidet és tovább tud adni egyszer gyermekeidnek, unokáidnak.

A régészeknek a temetkezési helyek fontos tárgyakkal szolgálnak egy-egy korszak vizsgálatához. Megfigyelik, lefényképezik, feljegyzik a sírban talált csontváz elhelyezkedését és a mellette található tárgyakat, amelyek utalnak az adott korszak, adott földrajzi helyen élő népcsoport, kisebb-nagyobb közösség szokás- és hitvilágára. Több esetben elárulják, mit gondoltak a földi lét utáni életről, mivel és hogyan segítették át a holtakat a túlvilágra. Az általánostól eltérő esetekből például arra következtethetnek, hogy az elhunyt életében a közösség valamilyen okból kivetette, vagy valamilyen esemény áldozata lett.

Röviden összefoglaljuk, hogy az őskor egyes korszakaiban milyen temetkezési szokásokról tudunk.

A *rézkorban* (Kr. e. 4500/4400-2800/2700) halottaikat úgynevezett „alvópózban”, oldalra fektetve, mellkas felé felhúzott lábbal temették el a családi vagy nagyobb temetőben. A sírokban talált tárgyak alapján már megkülönböztethető, hogy kik voltak gazdagabbak, szegényebbek.

A *bronzkorban* (Kr. e. 2700/2500-900/800) a gazdaság fejlődésével a vagyon és ezáltal a társadalom tagozódása is megtörtént. A vagyonos elitréteg életmódjára nemcsak viseleti szokásuk, lakhelyük elhelyezkedése, nagysága utal, hanem temetkezési kultuszuk is. A korai szakaszt a hamvasztásos temetkezés jellemzi, ahol az elhunyt mellé személyes tárgyait és díszedényekben ételt, italt tettek.

Vas megyében a 30-40 szabályos sírcsoportból álló temetőben halottaikat nem hamvasztották, hanem „alvópózban” helyezték el a sírokban. Az elhunyt

tak mellett eszközöket, ékszereket találtak: a férfiak mellé bronztört, nyakukra bronz nyakperecet tettek, a nők ékszerei csigahéjből, kagylókból, bronzgyöngyökből, csüngőkől készültek. A „vezetőt” temették a legtöbb fém-tárggyal, amelyek között arany ékszert is találtak.

A középső és késő bronzkor fordulóján újabb népcsoportok érkeztek régióinkba, amelyeket jellemző temetkezési szokásukról neveztek el Halomsíros kultúrának.

A *vaskor* (Kr. e. 800 - 1. század vége) társadalmi vezetői haláluk után is rangjukhoz méltó temetési szertartásban részesültek. Ebben az időszakban a halott számára fából vagy kőből készült sírkamrát építettek, ami fölé hatalmas halmot hordtak. Vaskeresztes határában három nagyobb, változó méretű vaskori és római kori halmokból álló sírcsoportot ismerünk. A sírből evő- és ivókészletek, valamint a temetési ceremónia legimpozánsabb kellékei, a nagyméretű, díszes halotti urnák kerültek elő. A fényezett, grafitos sötét színű, feketére és vörösre festett, finoman kidolgozott edényen négy állatfej díszítést talá-lunk, melyről réz- és bronzláncok csüngtek le.

Fotó: Tárczy Tamás

Nézd meg a vaskeresztesi vitrint!

A Schandorf, Badersdorf, Felsőcsatár, Vaskeresztes, Burg és Eisenberg határában lévő hatalmas kiterjedésű halomsírmező több csoportból álló, közel 420 halommal rendelkezik. A Schandorf határában lévő halom alatt kővel kirakott sírkamrában egy férfi elhamvasztott maradványait és gazdag tárgyi mellékletet találtak. A nagyméretű fekete és vörös festésű, bikafejes füffel díszített urnák mellett olyan jellegzetes bronz ruhatú is előkerült, amelyek alapján megállapítható, hogy a halottat Kr. e. 620 és 500 között helyezték a sírba. Az ArcheON projekt keretében a sírmező kutatása, részleges feltárása történik meg.

Nézd meg a kisfilmet!

DOZMAT – SAVARIA AQUAEDUCTUSA, AZAZ VÍZVEZETÉKE

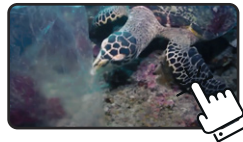
A víz a földi élet egyik legfontosabb és nélkülözhetetlen eleme. Nem is hinnéd, hogy naponta mennyien és hogyan szennyezik a folyókat, tengereket. Észre sem veszik, hogy ezzel az életet rövidítik le bolygónkon. Vigyázz rá Te is!

A vízellátás nemcsak ma, hanem minden korban elsődleges volt. Olvasd el, hogyan vezették a vizet a rómaiak Savariába!

Claudius császár uralkodása (Kr. u. 41 - 54) alatt Colonia Claudia Savariensium, azaz Savariaiak Claudiusi Colóniája néven alapítottak a rómaiak új várost, ahová a XV. Apollinaris legio (katonai egység) veteránjait (a 25 évet szolgált) telepítették le.

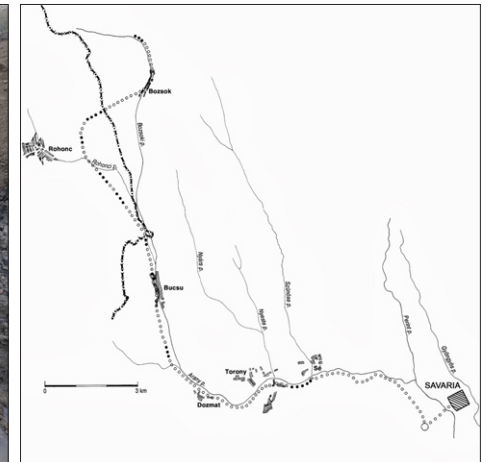
A terület kijelölése és rituális körbeszántása után a műszaki alakulatok szinte azonnal munkához láttak: mérnökök jelölték ki az utakat, a felépítendő város falait, amelyek már az első faszervezetű köz- és magánépületekkel együtt az első században megépültek. A víz- és csatornahálózatot, így *Savaria aquaeductus*át (vízvezetékét) is az előző építményekkel együtt tervezték és kiviteleztek.

A Szombathelytől északnyugatra található hegység több forrását is „befogalták”, vizét összegyűjtötték, és több mint 25 kilométer hosszú, földalatti vezeték segítségével juttatták el *Savariába*. Az aquaeductus a környék jellegzetes kőanyagából, kloritpalából készült. Hidrológiai számítások szerint a vezetéken át 80.000 m³ vizet juttattak *Savariába* naponta. A csatorna a Római Birodalom nagyobb vízvezetékei közé tartozott méretei és szállítóképisége alapján. Az elmúlt évtizedek több szakasza is felszínre került Bucsú, Sé és Dozmat határában. Ezek a szakaszok több irányból érkeztek a római város felé, Dozmat térségében egyesültek és jutottak el Savaria területére. Sok esetben még ma is „működnek” és szállítják a dombok felől a vizet a völgybe.

Nézd meg a feltárásról készült tudósítást!

Az ArcheON projekt keretében az *aquaeductus* régészettörténelmi szempontból legjelentősebb szakaszának (Dozmat) feltárára került sor, amelynek eredményeként a keresztmetszeti és szerkezeti adatokból pontos számításokat lehet végezni az akkori lakosság vízellátottságára vonatkozóan.

Fotó: Anderkó Krisztián, Derdák Ferenc

Tudtad? Naponta 2-3 liter vizet iszunk meg (remélem, Te is!), ha kádban fürdesz, ahhoz 100-120 liter, ha zuhanyozol, akkor csak 40-70 liter szükséges és amikor lehúrod a wc-t, akkor 10-15 liter vizet használsz el. Kezet 3-5 liter vízzel mosunk általában. Nézd meg ezt a rövid filmet egy veled egykorú gyermekről, és mindig gondolj rá, amikor kinyitod és elzáród a vízcsapot.

BURG-VÁR ÉS A „VILLA RUSTICA”

Burg (Pinkaóvár) község területén két jelentős régészeti lelőhely található. Az egyik helyszín Burg (magyarul: vár) vára, a másik a burgi tó közvetlen közelében található, ahol a földben rejtőző romok egy római villagazdaság (villa rustica) maradványai lehetnek, amely akkoriban talán mansióként (útálló-másként) működött. Az ArcheON projekt keretében a „római villa” (villa rustica) lelőhelyének és a burgi hegyen található vár belső részének régészeti feltárására kerül sor.

A Római Birodalomban a meghódított területeken a római életvitel kialakításához római polgárok letelepedése vált szükségessé, ezek lettek azok a veteránok, akik 25 évnyi katonai szolgálatuk után földet kaptak az államtól.

A veteránok egy része nem a városban, hanem katonai szolgálatuk fejében kapott földbirtokaikon élt, amelyeken mezőgazdasági termeléssel foglalkozó villagazdaságok jöttek létre.

Álljon itt két példa régióinkból: a zsenyei és a parndorfi villa.

Az 1970-es években Zsenye határában egy nagyméretű villa néhány helyiségét sikerült feltárni, amelyek közül az egyik, nagyjából 20 négyzetméteres

termet fekete-fehér kövekből kirakott mozaikpadlóval borították. A váltakozó színű, háromszögekből álló, kör alakú központi mintát növényi motívumok veszik körül. A padlót valószínűleg észak-italiai mesteremberek készíthették mintakönyv alapján a Kr. u. 1. és 2. század fordulóján.

Parndorfban a zsenyeivel hasonló korban épített villát folyamatosan használták és többször átépítették a késő római időszakig. Feltehetőleg ez a villa volt az egyik helyszíne a Kr. u. 307-ben megrendezett császártalálkozónak. A nagyméretű villa gazdagon díszített termeit padlófűtéssel látták el, szobáit színes falfestmények, a padlókat mozaikok borították. A fekete és fehér kövekből kirakott geometrikus padlóminták mellett mitológiai alakok tűnnek fel.

Nézd meg ezeket:

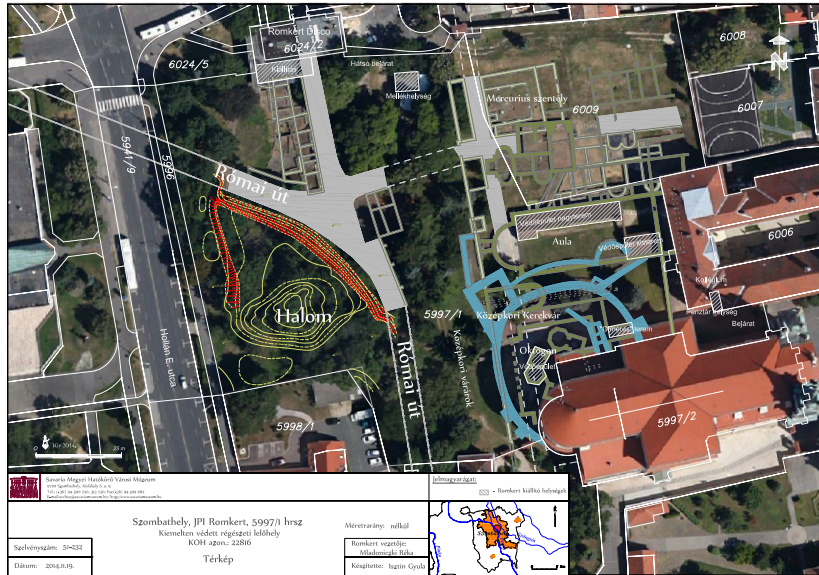
Ma családi gazdaságnak hívjuk a hasonlóan kialakított életmódot. Erről egy rövid videót találsz itt:

SZOMBATHELY – A ROMKERT

A szombathelyi Romkertben található római kori emlékek jelentős része 1938-ban került elő. Az itt folyó ásátásokat Géfin Gyula pápai prelátus (ez egy főpapi cím, rang) irányította. A Romkert területe és több évezredet átölelő épületmaradványai lehetővé teszik Szombathely történetének átfogó bemutatását. Az egykori városfalon belül található a Mercurius szentély, melyet a kora római periódus egyik legfontosabb épületeként tartanak számon. A 4. századi helytartói palota mellett a Romkert másik nevezetessége a Borostyánkő út és a mellette feltárt vámállomás, illetve kereskedő- és iparosnegyed. Ezek mindegyike az egykori városfalon kívül található.

Az ArcheON projekt keretében a szentély és a vámállomás feltárására kerül sor.

MERCURIUS SZENTÉLY

Képzeld el, hogy kereskedő vagy Savariában és éppen árut szállítanál a provincia valamelyik városába. Mit tennél az utazás előtt? A legbölcsebb az lenne, ha elmennél a városfalon belül, Savaria északnyugati részébe a Mercurius szentélybe. Mercurius római isten védelmezte a kereskedőket és utazókat. A szentélyt nem véletlen, hogy a vámállomás közelében találád, a várost elkerülő dél-északi irányú tranzitút közelében. A keleti bejáratú Mercurius szentély egy négyszögletes alaprajzú, oszlopokkal tagolt épület. Mercuriusnak szentelt oltárok, Mercuriust ábrázoló relief (dombormű), fogadalmi ólomszobrocskák, áldozati tálak, kancsók és füstöltálak kerültek elő, amelyek szerint a templom a Kr. u. 1. század végére datálható.

Fotó: Tárczy Tamás

A VÁMHÁZ

A Borostyánkő úton zajló észak-déli nagy kereskedelmi forgalom a császári rendeletek alapján nem a városon keresztül haladt, hanem Savariát nyugatról kerülte el. (Lásd a mai nagyvárosok szélén kiépített körgyűrűket!) Az északnyugati külvárosban az Y alakú elágazásnál, a Borostyánkő út keleti oldalán vámállomás működött, amely a területen áthaladó kereskedelmi forgalmat felügyelte. A korábban előkerült feliratok alapján sejteni lehetett a létezéséről, de helyét a terület feltárásakor előkerült egyedülálló bronz vámbélyegző pontosította, amelynek kör alakú részén felirat található.

A VÁMBÉLYEGZŐ FELIRATA:

C(aius) TIT(ius) / ANT(onius) PECV/LIARIS CO/ND(uctor) VECT(igalis)
OC/T(avae) PANN(oniarum) II(duarum)/ ANN(o) XIII.

Vagyis a keleti származású C(aius) Tit(ius) Antonius Peculiaris a két Pannóniában, azaz Felső- és Alsó-Pannóniában (Superior és Inferior) mint conductor (magán bérlő) már a tizenharmadik éve bérrelte a vámbeszedés jogát.

Hosszú ideig egyedülálló volt a birodalom területén ez a bélyegző.

Fotó: Savaria Múzeum

A 2018-as ásatásról szóló tudósítást itt láthatod.

Hétezer évet tettünk meg az időben, térben alig negyven kilométert.

Mit gondolsz, mit írnak rólunk, korunkról majd 9020-ban?

A világon nagyon sokan dolgoznak azon, hogy minél pontosabban tárják fel az emberiség múltját. Ha érdekel a munkánk, látogass el hozzánk és bátran kérdezz!

A SZÖVEGBEN ELŐFORDULÓ IDEGEN SZAVAK, KIFEJEZÉSEK

- antropológia:** embertan, az emberi faj tudományos tanulmányozása; az ezzel foglalkozó embert **antropológusnak** hívjuk
- aquaeductus:** vízvezeték
- archaeobotanika:** régészeti növénytan, az ezzel foglalkozó embert **archeobotanikusnak** hívjuk
- archeológia – régészettudomány:** az emberiség történelmét, kultúráját a régészet a feltárt tárgyi emlékek módszeres vizsgálatával végzi
- archaeozoológia:** régészeti állattan, az ezzel foglalkozó embert **archeozoológusnak** hívjuk
- drón:** olyan repülőeszköz, mely ön- vagy távirányítással rendelkezik, ezért feladatán nincsen szükség pilótára (az angol drone szóból származik, amelynek jelentése here (méh) vagy igeként (méh) zümmögés)
- geofizikai vizsgálat:** a Föld belsejében, környezetében zajló fizikai jelenségeket vizsgálja.
- fapaliszád:** karósánc, cölöpfal
- geológia:** a Föld felépítésével, szerkezetével és történetével foglalkozó tudomány, az ezzel foglalkozó embert **geológusnak** hívjuk
- Kr. e. (Krisztus előtt):** Krisztus születése előtti idő
- Kr. u. (Krisztus után):** Krisztus születése utáni idő
- legio:** a Római Birodalom hadseregének katonai egysége
- neolitikum:** újkőkor
- pápai prelátus:** a papság számára a pápa által adományozott rang
- régészeti lelet:** a régészeti feltáráson előkerülő, dokumentált tárgyak
- relief:** dombormű
- provincia:** a Római Birodalom legnagyobb, Itálián kívüli területi és adminisztrációs egységei
- rondella:** fél vagy háromnegyed kör alakú bástya
- szkenner:** képfeldolgozó készülék, amely rajzot, ábrát, tárgyat a számítógép által értelmezhető jelekké alakít át (az angol 'scanner' pásztázó szóból származik, mivel az eszköz „sorról sorra” pásztázva olvassa be a rajzot, tárgyat.)
- veterán:** a 25 év szolgálat után leszerelt katona az ókori római hadseregben
- villa rustica:** városoktól független gazdasági és lakóépület- vagy épületegyüttes-típus az ókori Római Birodalomban

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Csapláros Andrea, Sosztarits Ottó:** Múlt a jelenben – Savaria, Szülőföld Kulturális, Sport és Örökségvédelmi Egyesület, Szombathely, 2016.
- Farkas Csilla (Hrsg):** Időcsiga. Újabb eredmények Vas megye őskorának kutatásában – Zeitschnecke. Neue Forschungsergebnisse zur Vorgeschichte vom Komitat Vas. Szombathely, 2011.
- Károlyi Mária:** Napszülöttek. Savaria földjének ősi kultúrái a rómaiak előtt. Szombathely, 2004.
- Kiss Gábor, Mladoniczki Réka, Tárczy Tamás:** J.P.I. ROMKERT VEZETŐ (kézirat, 2014.)
- Nagy Marcella:** Változó kultúrák a változó tájban (kézirat, 2015.)
- Szilasi Attila Botond:** Vas megye és Burgenland őskori és római kori régészeti története. (kézirat, 2020.)

AJÁNLOTT IRODALOM:

- Bevezetés a régészet világába** (Szalay Könyvek)
- A római birodalom - Felemelkedése és bukása**
- A RÓMAIAK - 5. OSZTÁLY (MINILÜK)**
- Az őskor** - kis felfedező zsebkönyvek
- Adams, Simon:** Régész detektívek
- Beke Mari:** Az őskortól Leonardóig
- Boronkay Iván:** Római regék és mondák
- Ruzicka, Oldrich:** Őskor
- Schaller, Andrea:** Mi MICSODA - RÉGÉSZET - Feltáru a múlt
- Erne, Andrea:** A rómaiak

SAVARIA
MEGYEI HATÓKÖRŰ
VÁROSI MÚZEUM

Kiadó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum

Felelős: Csapláros Andrea, múzeumigazgató

Grafika és tördelés: Compass Web & Média Kft.

Dátum: 2020.

Jelen e-kiadvány az INTERREG V-A Ausztria-Magyarország Program keretében megvalósuló ArcheON (ATHU121 számú) régészeti projekt keretében készült. A projekt az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatásával valósul meg.

A Magyarország területén levő római kori városok közül csupán Aquincumban épült lábakra állított magas vezetű vízvezeték, az általános megoldás a föld alatti aquaeductus volt. Jelenleg öt városban látható feltárt csatornatörődék: Óbuda, Komárom-Szöny, Sopron, Szombathely, Tác településeken. A jobb oldali képek mellé írd be a római városnév mai megfelelőjét!

Savaria

Gorsium

Scarbantia

Brigetio

Aquincum

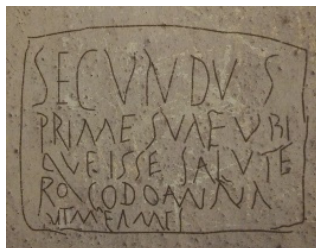
T	S	A	V	A	R	I	A	N	I	E
O	C	C	I	V	I	B	R	O	A	M
R	I	Q	R	E	N	U	R	N	O	U
T	T	M	O	A	E	T	A	I	C	C
I	A	U	L	I	B	I	B	G	U	S
L	R	L	O	P	P	A	O	R	S	I
L	O	A	G	O	A	R	N	A	N	H
A	L	I	S	A	S	T	A	T	O	T
I	A	Q	U	I	N	C	U	M	I	R
U	L	V	U	C	A	N	T	I	S	A
M	A	M	I	L	L	A	T	I	A	P

Az alábbi táblázatban néhány város római nevét rejtettük el oda-vissza, fel-le és átlósan:

Győr, Pécs, Tác, Szombathely, Óbuda, Szeged, Sopron

Keressd meg őket!

Pompeiben több ezer graffiti került elő az épületek falairól. Íme, egy szerelmes „sms”:
 „SECUNDUS PRIME SUÆ UBI QUE ISSE SALUTE
 ROGO DOMNA UT ME AMES”
 „Secundus greets his Prima wherever she is:
 Please, lady, love me”
 Mit üzent az ifjú Secundus?

Megoldás:

Savaria

Gorsium

Scarbantia

Brigetio

Aquincum

Szombathely

Tác

Sopron

Komárom-Szőny

Óbuda

T	S	A	V	A	R	I	A	N	I	E
O	C	C	I	V	I	B	R	O	A	M
R	I	Q	R	E	N	U	R	N	O	U
T	T	M	O	A	E	T	A	I	C	C
I	A	U	L	I	B	I	B	G	U	S
L	R	L	O	P	P	A	O	R	S	I
L	O	A	G	O	A	R	N	A	N	H
A	L	I	S	A	S	T	A	T	O	T
I	A	Q	U	I	N	C	U	M	I	R
U	L	V	U	C	A	N	T	I	S	A
M	A	M	I	L	L	A	T	I	A	P

Mit üzent az ifjú Secundus?

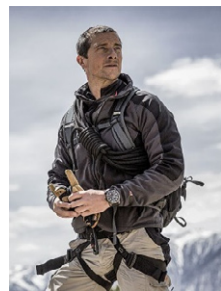
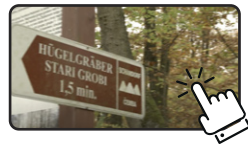
S. üdvözlí az ő Primáját,
akárhól is van. Kérem, hölgyem, szeress!

A képeken újkőkori, rézkori, bronzkori, vaskori, római korból származó tárgyakat mutatunk. Írjátok a képek mellé a kort, amelyből származnak. Jelöljétek meg azt a fotót, amelynek kerámiája temetkezési céllal készült.

Mi a neve?.....

Ebben a kisfilmben már láthatatok egy rekonstruált bronzkori férfit, akit Schandorf határában egy halomsírban találtak.

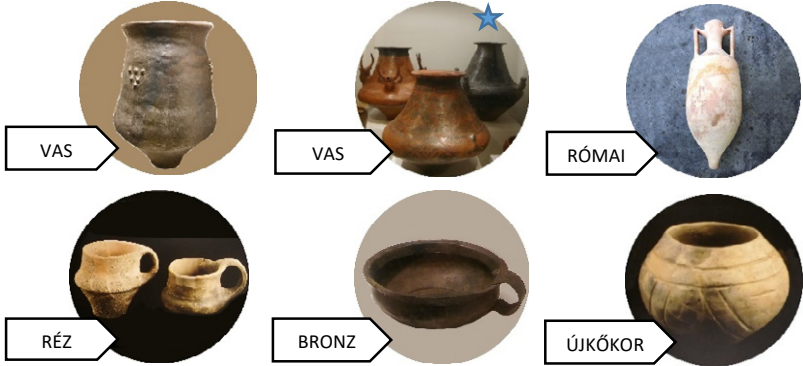
Emlékeztek milyen eszközöket hordott magán?.....

Most hasonlítsátok össze az első két fotón látható, kora bronzkorban élt Ötzi és egy kortárs kalandor, Bear Grylls hegyvidékre szánt túlélő felszerelését: Ötzi gondosan válogatta össze holmiját (nem az internetről rendelte pár kattintással). Felszerelése: favázás hátizsák, bronzbalta, bronzlándzsa, íj, nyílvevesszők, fadárdák, faedények, tűzcsiholó felszerelés, gyógynövények, aszalt gyümölcsök, magok, szárított hús. Ruházata: hosszú szárú alsónadrágon szalmával bélelt duplaszárú nadrágszár, bőrcsizma, kétrétegű, szalmával bélelt hosszú ujjú „pulóver”, szörmekabát, szalmából készült esőkabát-pelerin, bőrkucsma, egyujjas kesztyű. Ötzi halálát nem is fagyás vagy éhezés okozta, hanem egy nyíltámadás következtében vérzett el.

Te mit vinnél még magaddal a megfelelő ruházaton és ételmen kívül? Húzd alá! sátor, hálószák, laptop, mobiltöltő, iránytű, balta, drótfűrész, gyalogsági ásó, könyv, gyufa, háromlábú szék, napszemüveg, kicsi tükör, kés, víztisztító tabletta, macska, síléc, hátizsák, varrókészlet, gyertya, horog, alvóka, távcső, vészjelző, rádió, kötél

Megoldás:

Mi a neve? **URNA**

Emlékeztek milyen eszközöket hordott magán? **bronzból készült fegyverek, kés, kard, csákány, edények, sodronying, fából készült pajzs, vesszőből font kosár, textilzsák**

Te mit vinnél még magaddal a megfelelő ruházaton és ételmen kívül? Húzd alá!
sátor, hálósák, laptop, mobiltöltő, iránytű, balta, drótfűrés, gyalogsági ásó, könyv, gyufa, háromlábú szék, napszemüveg, kicsi tükör, kés, víztisztító tableta, macska, siléc, hátizsák, varrókészlet, gyertya, horog, alvóka, távcső, vészjelző, rádió, kötél

A Burg-i római villagazdaság (villa rustica) feltárása a közeljövőben történik meg az ArcheON projekt keretében. Amíg felszínre kerülnek a romok, lássuk, miként nézett ki egy villa rustica. Mint önálló gazdasági egység, három fő részből állt: pars urbana (a gazda téli-nyári lakosztálya: háló, ebédlő, fürdő); pars rustica (konyha, rabszolgák hálójelölői, háziállatok téli-nyári istállói, pajta); pars fructuaria (olajtároló és sajtoló, borsajtoló és mustérlelő, szénapajta, bor-, illetve terményraktár, csűr vagy gabonapadlás).

A képen egy módosabb lakóház alaprajzát láthatjátok. A jobb oldali rész térszerkezetét leemeltük, így bepillanthattok a különböző helyiségekbe.

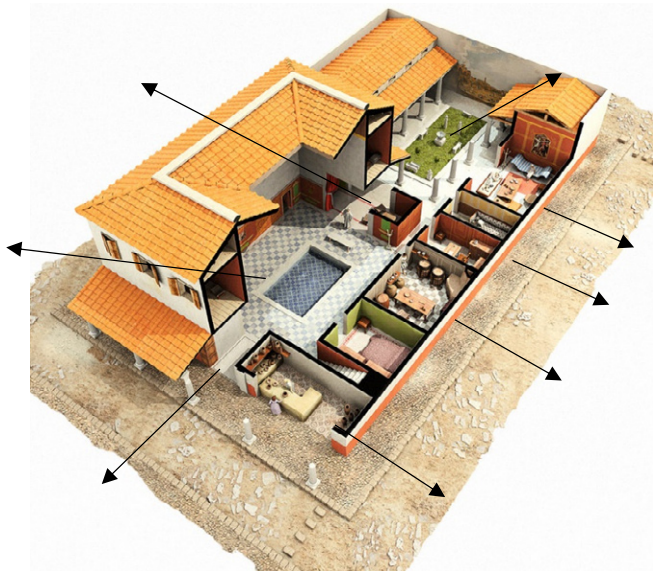
A hall esővízgyűjtő medencéje és az oszlopos körfolyosó ölelte kert a szabad ég alatt helyezkedett el. A tablinum az átriumból nyílt, az üzleti ügyeket intézték itt. A város főutcáján, a házak bejárata mellett a tornácos utcafrontra bérbe adott üzletek álltak: pék, hentes, kovács, fazekas stb. boltjai.

Vajon hol található az alábbi helyiségek? Írjátok a kép nyilai mellé!

TABERNAE/bolt, VESTIBULUM/bejárat, ATRIUM/hall, TABLINUM/író-, fogadószoba, CUBICULUM/háló, CULINA/konyha, TRICLINUM/étkező, PERISTYLUM/körfolyosó

Az illemhelyről itt olvashattok:

A villa rustica gazdasági egységeiről itt egy példa:

Megoldás:

